

Др Нада Половина
Институт за педагошка истраживања
Београд

UDK-37.018.26
Прегледни чланак
НВ. LVIII 1. 2009.
Примљен: 22. XII 2008.

ПРИПРЕМА РОДИТЕЉА ЗА ДЕТЕТОВ ПОЛАЗАК У ШКОЛУ

Полазак у школу је значајан развојни корак/задатак не само за дете, већ и за његове родитеље и породицу у којој одраста. Остваривање тог задатка проширује оквире породичног/родитељског и дететовог функционисања у социјалном, емоционалном и когнитивном/сазнајном смислу. Циљ рада је да се теоријском анализом, односно представљањем екосистемског приступа у науци и представљањем одређених елемената (концепата) релевантних теорија из области психологије породичног живота (фазе и прелази у животном циклусу породице, радни модел родитељског функционисања везан за школу, породични курикулум, сарадња породице и школе) понуди оквир за њихово уграђивање у програме намењене родитељима. Реч је о програмима који би могли допринети да се код родитеља развија свесност и осетљивост према природи дугорочних процеса у које улазе дететовим поласком у школу, одлука које ће морати до донесу везано за дете и сопствено функционисање, и промена које су потребне у организацији свакодневног функционисања, да би процес дететове социјализације везане за образовање отпочео и одвијао се у повољном правцу. Рад је допринос садржајном обogaћивању превентивних програма намењених припреми родитеља за дететов полазак у школу.

Кључне речи: *животни циклус породице, радни модел родитеља везан за школу, породични курикулум, сарадња родитељ–учитељ*

PREPARING PARENTS FOR THE CHILD'S SCHOOL START

Abstract *Starting schooling is a major developmental step/task not only for the child but also for their parents and family in which they grow up. Making this step expands the frame of the family/parental and the child's functioning in social, emotional and cognitive sense. By selecting the approach of theory analysis, i.e. presenting an eco-systematic scientific approach and certain elements (concepts) of relevant theories in the field of psychology of family life (phases and transitions in family life cycles, a working model of parental functioning related to school, family curriculum, cooperation between family and school), the aim of the article is to offer a frame for their implementation into programmes for parents. These programmes might enhance the awareness and sensitivity of parents towards the nature of the long-term process which their child enters when starting school, regarding the decisions they will have to make related both to the child and their own functioning, and make necessary changes in the organization of everyday functioning in order to facilitate the process of the child's socialization related to school and direct it in a positive direction. The article is intended to contribute to content enrichment of the preventive programmes for preparing parents for the child's start in school.*

Keywords: family life cycle, working model of parental functioning related to school, family curriculum, teacher-parent cooperation.

ПОДГОТОВКА РОДИТЕЛЕЙ К ПОСТУПЛЕНИЮ РЕБЕНКА В ШКОЛУ

Резюме Поступление ребенка в школу - значительное событие не только для ребенка но и для его родителей и всю семью. Это событие расширяет рамки семейного/родительского и детского функционирования в социальном, эмоциональном и когнитивно-сознательном отношении. Исходя из теоретического анализа, в данной работе объясняется экосистемный подход в науке, приводятся некоторые элементы релевантных теорий из области психологии семейной жизни (этапы в жизненном цикле семьи, рабочая модель функционирования родителей в связи с школой, семейная программа (курикул), сотрудничество семьи и школы) в качестве базисных элементов программ для родителей. Речь идет о программах, которые могли бы способствовать развитию сознания и чувствительности родителей к природе долговременных процессов, начинающихся с момента поступления ребенка в школу. Все это должно способствовать положительному развитию и социализации ребенка после поступления в школу. В работе предлагается программа по подготовке родителей к поступлению ребенка в школу.

Ключевые слова: жизненный цикл семьи, рабочая модель родителей ученика, семейная программа, сотрудничество родитель - учитель.

Увод

Конструкт “спремност детета за полазак у школу” (school redeness) и пратећа тематика припреме детета за полазак у школу стално је актуелна тема како за планере образовне политике, стручњаке у сектору образовања (учитеље/наставнике, стручне службе у школама, научне раднике који се баве овом облашћу), тако и за родитеље првака / будућих ученика. О овој теми се доста писало и у нашој стручној јавности, пре свега у контексту различитих полазишта/модела припремних програма који би били основа за конкретизовање програмских активности (Каменов, 1997, 2008; Спасојевић и сар., 2007; Чикош, 2008).

Савремена теоријска схватања и критичке анализе конструкта “спремност детета за полазак у школу” (Carlton & Winsler, 1999) праћени су и све гласнијим захтевима за промену парадигме у оквиру које се, без обзира да ли се сам конструкт (који се означава као узак и превише ослоњен на процес сазревања) задржи, питање спремности системски поставило као питање релевантно не само за дете, већ и за укупни контекст у коме се дететов полазак у школу одвија. У том смислу се наглашава значај сагледавања двосмерних процеса и флексибилности у прилагођавању свих главних актера (дете–школа/учитељ, родитељи–дете, родитељи–школа). Овако постављена перспектива поласка детета у школу има више-

струке импликације за све оне који се баве образовањем, а посебно за стручне службе у школи. Не само да дете прелази у нову животну фазу, већ и родитељи прелази у нову животну фазу. Исто тако са сваком новом генерацијом отпочиње нови циклус школске праксе обележен особеностима јединственог времена и животних услова које ће та генерација донети у школску средину. Дакле, полазак у школу је догађај у коме се на подлози вишеструких промена дугорочно повезују дете, родитељ и школа, односно породична и школска средина.

Полазак детета у школу доноси породици низ промена у функционисању, а поред тога отвара потпуно нове домене у односу родитељ–дете. Иако су промене неминовне, питање њихове природе и опсега зависиће умногоме од већ успостављених образаца и стилова породичног функционисања, као и од односа према променама. У том смислу је важно подсетити на резултате истраживања (Georgiou, 1999; Tayler *et al.*, 2004, Redding *et al.*, 2004) који указују на то да нека родитељска понашања подстичу дететово позитивно школско искуство и дететов развој повезан са школом, док га друга подривају. У контексту насловљене теме, овакви резултати отварају питање шта је то што школа може учинити да подржи и подстакне родитеље да се на што конструктивнији начин суоче с променама које носи дететов полазак у школу. Ово питање има посебан значај с обзиром на општепознато и прихваћено правило да добар (добро припремљен) почетак представља подлогу за успешно одвијање целокупног процеса који следи.

Значај и вредност (психо)едукативних програма намењених родитељима и развијању различитих сегмената родитељске улоге, као и потребних вештина и знања вишеструко су потврђени (Ђорђевић, 1985; Preteur *et al.*, 1998; Rueter *et al.*, 1999; Жегарац, 2007). Међутим, рад на припреми родитеља за дететов полазак у школу као тема, према нама доступним подацима, није заступљен у оваквим програмима. Један покушај ове врсте (приручник за родитеље чија деца полазе у школу) написан је у нашој средини пре готово петнаест година, али, по речима самог аутора, није имао већег одзива међу родитељима (Каменов, 2002)¹. Суштински, реч је о популарној публикацији у којој аутор даје низ *препорука родитељима како да се понашају* у конкретним ситуацијама (учење кроз игру, обогаћивање речника, истрајавање у започетим активностима и слично) које треба да исходују стицањем одређених предзнања која ће подстаћи дететов бољи старт у школи. Садржај овог едукативног материјала напоредан је програмима припреме деце за полазак у школу који се примењују у предшколским установама, али он не обухвата *промене*

---

¹ Овде је реч о четвртом, допуњеном издању.

везане за личност родитеља и његову родитељску улогу, нити промене у нивоу функционисања целе породице, које су потребне да би се процес дететовог прилагођавања на захтеве школске средине одвијао у позитивном правцу, што је концептуално тежиште овог рада. Скромну прихваћеност поменуте публикације можемо посматрати из различитих углова: (а) као одраз неповољних друштвено-историјских контекстуалних прилика које су функционисање великог броја породица усмеравала на егзистенцијалне а не на развојне проблеме (Половина, 1999, 2001); (б) као одраз мање подстицајне вредности превентивног деловања кроз писани материјал у односу на оквир рада који укључује обележја групно-интерактивног рада, односно прилика за лични контакт, дијалог и искуствено учење (Жегарац, 2007). Но, одсуство програма припреме родитеља за дететов полазак у школу, уопштено гледано, може одражавати и дисконтинуитет институцијске повезаности са родитељима на прелазу од предшколских установа ка установи школе. У том смислу, један важан критички период у функционисању породице и детета, веома значајан за функционисање у школској средини, остаје да “лебди” у институцијском вакууму, а потенцијал који ситуација дететовог поласка у школу има за иницирање сарадње и рада са родитељима остаје неискоришћен. У прилог овом становишту иде и чињеница да школе нису показале интересовање за програм припреме родитеља за дететов полазак у школу који је акредитован пре више од две године и налази се у Каталогу Завода за образовање и васпитање.

Од теоријских приступа до програмског оквира

Основна поставка од које у раду полазимо је: за ефикасно поступање професионалаца у одређеном домену праксе неопходно је разумевање феномена у односу на који развијају своје деловање, односно примена одређених поступака није довољна ако у њиховој основи не стоје јасне теоријске претпоставке које оријентишу поступање. Сходно томе, важно питање је у ком и каквом теоријско-искуственом оквиру тражити ослонац приликом креирања програма (приступ и избор садржаја) за подршку родитељима у новој фази животног функционисања и развоја у родитељској улози? Који су то основни концепти/теме које дају могућност креирања одговарајуће и кохерентне структуре програма у функцији подстицања родитеља да граде обрасце односа и понашања који ће бити ослонац, подстицај и подршка детету како на почетку, тако и у каснијим фазама његовог школовања? Одговором на ова питања бави се овај текст.

У креирању програма свакако се мора поћи од специфичних карактеристика развојног задатака који је у средишту рада са родитељима, а то је сам догађај дететовог поласка у школу. Основна и уједно најопштија

одредница која прати овај задатак је проширење оквира породичног/родитељског и дететовог функционисања у: (а) социјалном (ширење граница породице и повећање броја значајних особа у дететовом животу), (б) емоционалном (већи степен емоционалне аутономије детета у односу на родитеље и успостављање нових спона осећајне везаности детета са учитељем, (в) когнитивном/сазнајном смислу (овладавање различитим елементима ситуације учења). Управо назначене одреднице дају “тон” *општем оквиру програма* који у духу савремене психологије образовања (Anderman & Anderman, 2000) све више треба да наглашава важност уважавања и разумевања социјалних и интерперсоналних процеса који сачињавају социјални контекст школовања. Реч је о еколошком системском приступу (у даљем тексту екосистемском приступу), односно начину мишљења који руководи опажањем и описивањем динамичких структура (система) као што су јединка, породица, локална заједница, друштво. Приступ се ослања на контекстуални *начин мишљења* у чијој основи је концепт система (ентитет који се одржава узајамном интеракцијом својих делова), у коме су наглашени целовитост, хијерархијска уређеност (различити нивои система) и међуповезаност кроз непрекидне повратне утицаје између елемената система (Bertalanffy, према Nicolls *et al.*, 2001; Bronfenbrenner, према Huitt, 2003). Такође, у оквиру екосистемског приступа наглашава се важност интеракција људи, догађаја и средине (Fine, 1995: 483), што овај оквир чини погодним за проучавање феномена који, у функцији дететовог школовања (образовног и васпитно-социјализацијског развоја), повезују породичну и школску средину. У том смислу, полазак детета у школу можемо посматрати као догађај са којим су у интеракцији и дете, и породица, и школа. То је догађај који иницира интеракцију/повезивање породичне и школске средине, а конкретизује се кроз однос дете–учитељ, дете–родитељ, родитељ–учитељ.

Оно што екосистемски приступ чини погодним за проучавање феномена сарадње школе и породице је наглашавање контекстуалне условљености функционисања породице и школе, као и неизбежности међусобних утицаја. Поласком детета у школу школска свакодневица постаје део породичног живота, а оно што се с дететом дешава у школи има ефекта на породицу. Такође, начин функционисања породице и оно што се дешава у породичној средини одражавају се на дететово прилагођавање и функционисање у школи, па самим тим остварују утицај на школску средину. Препознајемо и директне и индиректне повратне утицаје два система/средине који се преко детета и ситуације школовања неминовно преплићу.

Посматрано из екосистемске перспективе, наставнику који тежи да оптимализује дететово прилагођавање у школи посебно важна активност биће рад с родитељима, у циљу развијања и одржавања образаца понашања у породици који се тичу школе (дететове социјализације и процеса учења). Примењујући овај приступ у контексту дететовог поласка у школу, у раду ћемо се усмерити на неизбежне, очекиване и пожељне промене у понашању и функционисању родитеља на којима би стручне службе школе могле превентивно радити. Те су промене везане за процесе који се одвијају у организацији породичног живота, у односу дете–родитељ, и односу родитељ–школа. Ове промене ће, како то једногласно истичу резултати бројних истраживања, значајно утицати на даљи ток дететовог функционисања у школи и укупну академску социјализацију (Farrell & Jones, 2000; Redding *et al.*, 2004; Tayler *et al.*, 2004; Waden & Westat, 2006). У том смислу, полазак детета у школу отвара: (а) нову фазу у животном циклусу породице (б) “позива” на развијање нових сегмената родитељске улоге (в) отвара нове домene односа родитељ–дете, и (г) нова одређења и регулације односа родитеља према континуираним ванпородичним утицајима (однос према школи и одлука о степену укључења у догађања везана за школу). Тако, основни/почетни програм рада са родитељима мора укључити бар четири *кључна општа концепта* унутар којих су интегрисана бројна родитељска веровања, понашања и васпитне праксе: (1) животни циклус породица; (2) радни модел родитеља везан за школу; (3) породични курикулум; (4) сарадња породице/родитеља и школе. Ова четири концепта су тако изабрани да граде концептуално јединство.

Од програмског оквира до тематских садржаја

Назначене теоријске концепте представимо у опсегу који природа ове врсте чланка то омогућава.

Животни циклус породице. Ово је концепт којим се објашњавају развојни процеси породице као групе (Bradt, 1980; Carter & McGoldrick, 1980; Garson, 1995; Terkeisen, 1980). Њиме се афирмише принцип да је развој непрекидни процес био-психо-социјалних промена кроз које пролазе појединачни чланови породице (како деца тако и одрасли), из чега следе и промене односа у значајним породичним дијадама (дете–родитељ, муж–жена, брат/сестра–сестра/брат), као и у обележјима функционисања породице као целине. Дакле, промене су саставни део породичног живота и развоја, оне су неизбежне, делом су подстакнуте процесима одрастања/сазревања и старења те пратећим суочавањем/овладавањем развојним задацима и изазовима (на пример: ступање у брак, стварање потомства, одгајање деце и њихов полазак у школу и слично) или су, пак, подстакнуте

различитим врстама неповољних животних догађаја (на пример: развод, смрт члана породице и слично).

Процеси уобичајеног породичног развоја су сложени и слојевити. Они се одвијају по принципу “мирног тока и слапова”, односно периода устаљеног и стабилног функционисања (такозвани плато), које смењују периоди промене и прелаза (такозваних транзиција). Периоди промена/прелаза на нови ниво животног функционисања најчешће се поклапају с уласком нових чланова у породицу (на пример: промене брачног функционисања и односа које настају рођењем детета) или изласком члана породице из породице (фактичким или психолошким напуштањем претходног нивоа интегрисаности у живот породичне групе). Гледано из овог угла, полазак детета (посебно првог) у школу је излазак, тачније први осамостаљујући искорак детета² из негујуће и заштићене кућне средине у ширу социјално-радну средину у којој ће (у низу година који следе до потпуног одвајања) дете својом активношћу и деловањем настојати да нађе своје место и изгради један специфични сегмент свог идентитета.

Сваки прелаз/транзиција у животном циклусу породице, па и дететов полазак у школу, суочава породицу с неопходношћу бројних промена различитог типа (практични, емоционални и социјални аспект промена), односно “позива” чланове породице да напусте старе и изграде нове схеме понашања, односа и функционисања да би се прилагодили новонасталој ситуацији. Неке од ових промена су непосредно видљиве (другачије коришћење времена, другачији календар одмора и путовања, другачије дневне рутине, ширење оквира социјалног функционисања), док су друге мање видљиве (ниво емотивне сепарације, преиспитивање вредносне оријентације породице, ново успостављање приоритета, нове димензије односа и личног функционисања, суочавање с дететовим образовним потенцијалима, доношење одлука о степену и врсти ангажовања родитеља и слично). У процесу промена постојеће улоге се преиспитују, дограђују и мењају, а успостављају се и нова правила у односима (улога родитеља није више само улога неговатеља, она је и улога помагача, некога ко даје подршку и прати како се дете носи са захтевима учења и прилагођавања у школској средини). Као и други периоди транзиције, и дететов полазак у школу утиче на то да се односи, па и емоције међу члановима мењају (на пример, однос родитељ–дете везано за школско постигнуће и понашање; нова димензија награђивања и кажњавања; међусобни однос родитеља може се развијати кроз кооперативност у подршци и подстицању детета или, пак,

---

² Полазак детета у вртић, иако први „корак” ка ванпородичној средини, нема ову тежину (осим у драматично неповољним ситуацијама) јер је негујуће-заштитна компонента основа функционисања и у новој средини.

може бити извор неразумевања и отуђења). Неизбежност и интензитет промена стварају структурну непредвидљивост породичне групе и могу мање или више да је дестабилизују,³ као и да доведу до појаве непожељних (дисфункционалних) понашања код појединих чланова породице (на пример, дететов страх од одласка у школу). Према теорији животних циклуса породице, дисфункционална понашања се и јављају онда када остварена трансформација породичне структуре и функционисања није на нивоу потребних развојних промена (Tarkestein, 1980: 41). Потребно је пуно рада и посвећености да би се овладало непредвидљивостима и осујећењима који прате развојне промене, па и дететов полазак у школу.

Радни модел родитеља везан за школу. Реч је о концепту који уводе Тајлер и сарадници (Tayler, *et al.*, 2004), настојећи да њиме обухвате и укажу на значај личних аспеката функционисања родитеља у периоду дететовог школовања, као и да укажу на начине на које ти лични аспекти утичу на дететов академски и укупни развој. Увођењем концепта “радни модел родитеља везан за школу” Тајлер и сарадници настоје да се “измакну” из две перспективе широко присутне у разматрању утицаја родитеља на дететов развој. Прву обележавају одговори на питање – Шта родитељи раде – чиме се у први план стављају обележја понашања родитеља. Другу перспективу обележавају одговори на питање – Ко су родитељи – чиме се у први план стављају социодемографске (на пример: материјални статус), биолошке (на пример: пол, расна обележја) и контекстуалне (животни услови) карактеристике родитеља и начин како оне корелирају са дететовим академским постигнућем (Tayler *et al.*, 2004: 164).

Концепт “радни модел родитеља везан за школу” укључује елементе наведених перспектива, али у контексту који им даје нова значења. Радни модел родитеља везан за школу обухвата комбинацију *сећања родитеља на сопствено искуство везано за школу* (стварање генерализованих очекивања) и *ставова, вредности и веровања који се тичу дететовог учења и развоја у школској средини*. Реч је о интимним аспектима *доживљавања родитељске улоге* који обликују одговоре на питања типа: коју улогу као родитељ имам у дететовом образовању; који је најбољи начин да се укључим у образовање свог детета; да ли имам довољно способности, вештина и знања да помогнем детету (Fergusin, 2005). По угледу на концепт “радни модел осећајног везивања” развијен у оквиру Боулбијеве (John Bowlby) теорије осећајног везивања (Половина, 2007), Тајлер и сарадници говоре о унутрашњој,

³ Управо се преко стабилизације породице као групе и подршке временској и организацијској реструктурирацији остварују циљеви превентивних програма. Реструктурирација и нова организација отвара простор за доношење одлука о сарадњи са школом и уграђивање понашања која ће подржавати дететов образовни и васпитни „ход” у школској средини.

когнитивној мапи која обликује понашања родитеља у односу са својим дететом у сегменту који се тиче дететовог развоја везаног за школу, али и однос родитеља према самој институцији школе и према стицању знања. Исходи оваквог обликовања препознатљиви су у организацији животне свакодневице и родитељским праксама који утичу на дететово грађење односа према школи и учењу. Исходи су препознатљиви и у одлукама које родитељи доносе о томе како ће се односити према дететовом постигнућу у школи, као и на то до ког степена ће се укључивати у дететов нови свет искуства (Ђорђевић, 1985).

Породични курикулум. Овај концепт је настао обједињавањем резултата бројних истраживања. Њиме се одсликавају збивања у животној свакодневици породице, рутине и специфични обрасци породичног живота који кореспондирају са дететовим успехом у школи и прилагођавањем у школској средини. Суштински, реч је о концепту који се бави родитељском посвећеношћу и укљученошћу у активности које унапређују дететово учење, а одвијају се у оквиру свакодневног породичног живота у кућном амбијенту. Концепт се користи да означи обрасце функционисања и успостављања односа у породици који су добробитни, пре свега за дететово постигнуће, а додали бисмо и за његово укупно функционисање и развој. Како истиче Реддинг (Redding, 2005), за чији се рад овај концепт и везује, реч је о некој врсти кућног плана, структурно-организацијској и вредносној шеми породичног функционисања, чија реализација доприноси дететовој успешности у школи. Конкретно, ради се о стварању навика везаних за учење и стварању амбијента који истиче и вреднује стицање знања. Концепт “породичи курикулум” може се операционализовати преко три, кроз текућу свакодневицу успостављена и одржавана, аспекта односа родитељ–дете.

Први аспект тиче се односа родитеља и детета исказан кроз следеће активности: (1) дневни разговор о текућим збивањима у дететовом функционисању, (2) испољавање наклоности, (3) разговор о књигама, новинским чланцима и ТВ емисијама, (4) породичне посете музејима, културним догађајима и слично, (5) охрабривање детета да користи нове речи и разјашњавање њиховог значења. Други аспект породичног курикулума односи се на *рутине у породичном животу* и обухвата: (1) формално устаљивање времена и мирног места за учење; (2) дневне рутине које укључују време када се једе, иде на спавање, игра, учи; (3) интересовања породице за хобије, активности које укључују образовне вредности. Трећи аспект породичног курикулума тиче се *породичних очекивања и подстицајног надгледања*, односно праћења и усмеравања дететовог развоја и функционисања. Овај аспект обухвата: (1) давање приоритета раду за школу и читању над гледањем ТВ и рекреацијом; (2) очекивање

да се одређене ствари нагласе/истакну као важне; (3) очекивање родитеља да деца дају од себе највише што могу; (4) заинтересованост родитеља за коректно и ефективно коришћење језика; (5) родитељско праћење дететове вршњачке групе; (6) праћење шта дете гледа на ТВ и заједничка анализа оног што гледа; (7) родитељска информисаност о дететовом успеху у школи и о његовом личном развоју (Redding, 2005).

Сарадња породице/родитеља и школе. Ово је стара тема, али се њен значај веома наглашава у савременој литератури и пракси везаној за образовање. О значају сарадње, тешкоћама и препрекама у њеном остваривању, у последње време, у нашој стручној и научној јавности доста се говорило и писало (Половина и Богуновић, 2007). То је сасвим разумљиво с обзиром на то да су у процесу одрастања и развоја детета породица и школа најважније средине утицаја, те је повезаност родитеља и учитеља/наставника колико неопходна толико и неизбежна. Чињеница да се обрасци ове неизбежне повезаности, у савременим условима живота, стварају у контексту изложености глобализацијско-транзиционим процесима, сарадњи породице и школе даје додатна значења и специфична обележја (Милић, 2007; Половина, 2007а).

Процес повезивања породице и школе и почиње дететовим поласком у школу. Тачније, кроз прва комуникацијска искуства родитеља и учитеља/наставника⁴ ствара се подлога за процес повезивања који ће се одвијати током дугог временског периода (наредних осам, односно дванаест година). Тако рад на припреми родитеља за дететов полазак у школу даје прилику да се поставе добри темељи будуће сарадње, да се укаже на значај одржавања сарадње упркос томе што ће се одрастањем детета и његовим кретањем кроз различите фазе образовног циклуса природа и обележја те сарадње мењати (Половина и Станишић, 2007). Рад на овом делу програма припреме родитеља може помоћи и особљу школе да схвати значај сопственог истрајавања у развијању *смислене, редовне и увремењене интеракције* са родитељима, као пута који води ка креирању *резервоара поверења и поштовања* чији је значај за дететов образовно-васпитни развој, али и за успешно функционисање наставника, изузетан (Guskey *et. al.*, 2006; Половина, 2008; Redding *et. al.*, 2004).

У савременим разматрањима теме креира се визија сарадње школе и породице у којој улога родитеља добија централну позицију (улога од виталног значаја), а платформа за објашњење и подстицање родитељског учествовања/укључивања је проширена и продубљена. Савремени приступ учешће родитеља не везује само за школско постигнуће, већ му

---

⁴ У савременој организацији наставе, већ од првог разреда родитељи се сусрећу не само с учитељем, већ и са наставницима (пре свега за стране језике).

даје обележја филозофије обухватног и подржавајућег породица–школа партнерства. Посматрано из ове перспективе, сарадња с родитељима, односно њихово учешће у животу школе, може се одвијати на три начина: као родитељске *активности* у школи (доласци у школу на редовне састанке, присуство приредбама и школским догађајима), као *комуникација наставника и родитеља* (у оквиру сусрета, писмене или телефонске размене информација), или као понашања везана за *родитељску помоћ током учења код куће* (Redding, 2004; Waden & Westat, 2006).

Припремни рад с родитељима који би обављале стручне службе у школи је утолико значајнији с обзиром на то да истраживања указују на *несклад у опажању и концептуализацији сарадње* од стране директора, наставника, родитеља и ученика. Тај несклад је најочљивији у очекивањима у вези с улогама које се креирају у различитим контекстима: у контексту породице се развијају очекивања како треба да се понаша родитељ у сарадњи са школом/наставником, а како треба да се понаша наставник у сарадњи са родитељем; наставник из свог контекста има очекивања у односу на улогу родитеља и у односу на сопствену улогу. Тако, рад са родитељима чија деца тек полазе у школу даје могућност да се ради на перцепцији и диференцијацији улоге родитеља и улоге наставника (Katz, 2000), што ствара добру основу за даљи развој сарадње.

Закључна разматрања

Неоспорно је да се задовољење бројних потреба из сфере развоја и образовања деце породицу везује за образовни систем и школу као њен инструмент. Једна од таквих потреба је и та да дете направи добар почетак на свом путу учења и прилагођавања у школској средини.

Полазак детета у школу је јединствен догађај и временски погодан тренутак за ову врсту превентивног рада, с обзиром на то да је то још увек период снажне осећајне и функционалне повезаности родитеља и деце, те је и мотивација да се направи промена “зарад оног другог” наглашена.

Генерално гледано, општи циљ сваког обучавања родитеља, па и оног за дететов полазак у школу, јесте да потпомогне и унапреди целокупни развој детета, односно да обезбеди детету искуства која промовишу развој. Специфични циљеви програма везаног за дететов полазак у школу били би: подршка прилагођавању детета на школску средину и грађењу позитивне слике о себи као ученику; оснаживање родитеља у процесу (образовним током усмереног) обликовања и изграђивања родитељске улоге; усклађивање деловања одраслих (родитеља и учитеља/наставника) и успостављање конструктивног партнерства у подршци дететовом заузимању свог места на путу школовања и стицања знања. Иако је овакав превентивни програм

усмерен на родитеље, његова вредност ће се исказати у избалансираном односу на релацији дете–школа–породица, али и у предупредивању могућих емоционалних тешкоћа или, пак, дететовог дисфункционалног понашања (Fine, 1995: 482).

Школе се сматрају одговорним да направе први корак у упознавању ученикове породице и сагледавању њених образовних карактеристика и потенцијала. У новијој литератури (Reali & Tancredi, 2003) указује се на то да је веома важно да наставници имају компетенције да дају родитељима потребне информације и да подстакну укључење родитеља у школовање своје деце. Указује се и на добробити рада на оваквим програмима за сам персонал школе. Учешће школског персонала у реализацији оваквих програма може допринети и проширењу перспективе из које професионалци делују, односно честе ситуације/околности да се понашају као да дете/родитељи постоје само унутар узаног оквира њихове професије. Такође, учешће стручних служби школе и учитеља/наставника у реализацији оваквих програма може допринети већој усаглашености образовно-васпитних вредности које се постављају пред дете у породичној и у школској средини.

Напомена: Рад је резултат рада на пројекту “Образовање за друштво знања”, број 149001 (2006-2010). Чију реализацију финансира Министарство науке Републике Србије

Литература

- Bradt, J. (1980): The family with young children. U Carter & McGoldrick /Eds/: *The family life cycle: A framework for family therapy*. Gardner Press, New York, pp. 121-147
- Carlton, M.P., Winsler, A. (1999). School Readiness - The Need for a Paradigm Shift. *School Psychology Review*, Vol 28, Iss 3, pp 338-352
- Ferguson, C. (2005). Organizing family and community connections with schools: How Does school staff build meaningful relationships with all stakeholders? Southwest Educational Developmental Laboratory, Austin – Texas. Retrieved (2.09.2008) from: <http://www.sedl.org/connections/>
- Huitt, W. (2003). A systems model of human behavior. *Educational Psychology Interactive*. Valdosta, GA: Valdosta State University. Retrieved (17.09.2008.) From <http://chiron.valdosta.edu/whuitt/materials/syemdlo.html>
- Каменов, Е. (1997): *Методика - Методичка упутства за Модел Б Основа програма предшколског васпитања и образовања деце од три до седам година*. Тампограф, Нови Сад
- Каменов, Е. (2002). *Припремам дете за полазак у школу*. Тампограф, Нови Сад
- Katz, G. (2000): Parenting and teaching in perspective. (ED439835)
- Половина, Н. (1999): Породични процеси у контексту економске кризе, *Социјална мисао*, бр. 1-2, 57-69.

Припрема родитеља за дететов полазак у школу

- Polovina, N. (2007). *Osećajno vezivanje; teorija, istrživanja, praksa*, Institut za pedagoška istraživanja
- Polovina, N. (2007a): » Family-school cooperation in the context of traumatic transitions in Serbian society». U H. Phtiaka, S. Symeonidou /Ed/: *Schools and families in partnership: Looking into the future*, University of Cyprus, 292-300. (P54-1)
- Половина, Н., Богуновић, Б. /ур/ (2007): *Сарадња школе и породице*. Институт за педагошка истраживања, Београд
- Polovina, N., J. Stanišić (2007): »A study on family-school cooperation based on an analysis of school documentation«. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, Beograd, Vol. 39, бр. 1, 115-133
- Половина, Н. (2008). Доприноси школе грађењу партнерства са родитељима. Зборник Института за педагошка истраживања, Вол. 40, Бр. 1, 152-172
- Redding, S. (2005). *Parents and learning*. International Academy of education. <http://www.ibe.unesco.org>
- Redding, S., Langdon, J., Mayer, J., & Sheley, P. (2004) The effects of comprehensive parent engagement on students learning outcomes. Paper presenting are the Annual meeting of the American Educational research Association, San Diego, CA. Preuzeto (26.08.2008.) sa <http://www.gse.harvard.edu/hfrp/projects/fine/resources/research/redding.html>
- Taylor, L., Clayton, J., Rowley, S. (2004): Academic Socialization: Understanding parental influences on children's school/related development in early years. *Review of General Psychology*. Vol 8. No. 3, 163-178.
- Terkeisen, K. (1980): Toward a theory of the family life cycle. U Carter & McGoldrick /Eds/: *The family life cycle: A framework for family therapy*. Gardner Press, New York, pp. 21-53
- Чикош, Д. (2007), Вођење, примена и евалуација припремног школског програма. *Настава и васпитање*, 3-4, п. 316-325
- Waden, N., Westat, K. (2006). Parent's reports of school practices to provide information to families: 1996 and 2003. Statistic in brief / December 2005, National Center For Educational Statistic / US Department of education – Institute for Educational sciences

Подаци о аутору:

Нада Половина, доктор психолошких наука, виши научни сарадник
Института за педагошка истраживања.
e-mail: npolovina@rcub.bg.ac.rs